

POSTANOWIENIE

Dnia 25 września 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Grzegorz Żmij (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Oktawian Nawrot

SSN Aleksander Stępkowski

w sprawie ze skargi D.M. - osoby upoważnionej przez pełnomocnika wyborczego Komitetu Wyborczego Polska Liberalna Strajk Przedsiębiorców na uchwałę Państwowej Komisji Wyborczej nr [...] z 20 września 2023 r. w sprawie odwołania Komitetu Wyborczego Polska Liberalna Strajk Przedsiębiorców w okręgu wyborczym nr [...] w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej zarządzonych na dzień 15 października 2023 r.,

z udziałem Państwowej Komisji Wyborczej,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 25 września 2023 r.,

uznaje skargę za zasadną i przekazuje sprawę Państwowej Komisji Wyborczej do ponownego rozpoznania.

[A.W.]

UZASADNIENIE

Uchwałą Nr [...] z 20 września 2023 r. w sprawie odwołania Komitetu Wyborczego Polska Liberalna Strajk Przedsiębiorców w okręgu wyborczym nr [...] w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej zarządzonych na dzień 15 października 2023 r., Państwowa Komisja Wyborcza (dalej: „PKW”), na podstawie art. 218 § 2 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy (dalej: „k.wyb.”) pozostawiła bez rozpoznania odwołanie Komitetu Wyborczego Polska Liberalna

Strajk Przedsiębiorców, złożone przez osobę zgłaszającą listę, od uchwały nr [...]1 Okręgowej Komisji Wyborczej w W. z dnia 15 września 2023 r. w sprawie odmowy rejestracji listy kandydatów komitetu wyborczego pod nazwą Komitet Wyborczy Polska Liberalna Strajk Przedsiębiorców w okręgu wyborczym nr [...] w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej zarządzonych na dzień 15 października 2023 r.

W uzasadnieniu uchwały wskazano, że Okręgowa Komisja Wyborcza w W. uchwałą nr [...]1 z dnia 15 września 2023 r. odmówiła rejestracji listy kandydatów na posłów zgłoszonej w okręgu wyborczym nr [...] przez Komitet Wyborczy Polska Liberalna Strajk Przedsiębiorców, z powodu niespełnienia wymogów, o których mowa w art. 210 § 2 k.wyb.

W dniu 20 września 2023 r. do Państwowej Komisji Wyborczej wpłynęło odwołanie od ww. uchwały nr [...]1, wniesione przez osobę zgłaszającą listę kandydatów na posłów.

W tym samym dniu, tj. w dniu 20 września 2023 r. Okręgowa Komisja Wyborcza w W. uchwałą nr [...]2 uchyliła uchwałę nr [...]1 z dnia 15 września 2023 r. w sprawie odmowy rejestracji listy kandydatów komitetu wyborczego pod nazwą Komitet Wyborczy Polska Liberalna Strajk Przedsiębiorców w okręgu wyborczym nr [...] w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej zarządzonych na dzień 15 października 2023 r.

W powyższych okolicznościach PKW uznała, że odwołanie stało się bezprzedmiotowe, dlatego też PKW postanowiła pozostawić odwołanie Komitetu Wyborczego Polska Liberalna Strajk Przedsiębiorców bez rozpoznania. W uzasadnieniu PKW pouczyła skarżącą o przysługującym jej prawie do wniesienia skargi od uchwały do Sądu Najwyższego na podstawie art. 218 § 3 k.wyb.

Skargą z 22 września 2023 r. D. M. – osoba upoważniona przez pełnomocnika wyborczego KW Polska Liberalna Strajk Przedsiębiorców zaskarżyła uchwałę Państwowej Komisji Wyborczej nr [...] z 20 września 2023 r. w sprawie odwołania Komitetu Wyborczego Polska Liberalna Strajk Przedsiębiorców w okręgu wyborczym nr [...] w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej zarządzonych na dzień 15 października 2023 r. w całości, wnosząc o uznanie skargi za zasadną i zobowiązanie OKW w W. (okręg wyborczy nr [...]) do zarejestrowania listy kandydatów komitetu wyborczego pod nazwą Komitet Wyborczy Polska Liberalna

Strajk Przedsiębiorców w okręgu wyborczym nr [...] w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej zarządzonych na dzień 15 października 2023 r.

Skargą z 22 września 2023 r. osoba upoważniona przez pełnomocnika wyborczego zaskarżyła postanowienie Państwowej Komisji Wyborczej z 20 września 2023 r., zawarte w uchwale PKW nr [...], sygn. akt: [...] z 20 września 2023 r. w sprawie odwołania Komitetu Wyborczego Polska Liberalna Strajk Przedsiębiorców w okręgu wyborczym nr [...] w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej zarządzonych na dzień 15 października 2023 r., w całości, zarzucając:

1. naruszenie art. 160 § 4 k.wyb. w zw. z art. 218 § 3 k.wyb. w zw. z § 4 ust. 1 pkt 1 oraz § 16 pkt 1 lit b. załącznika do uchwały Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 21 marca 2011 r. w sprawie Regulaminu Państwowej Komisji Wyborczej (M. P. Nr 26, poz. 286, z 2012 r. poz. 38, z 2015, poz. 1295, z 2016 r. poz. 600, z 2018 r. poz. 122, 530 i 653, z 2019 r. poz. 390 oraz z 2020 r. poz. 27), poprzez ich niezastosowanie skutkujące podaniem do publicznej wiadomości treści pozornej uchwały PKW (zawierającej zaskarżone pozorne postanowienie), która nie została podpisana przez członków PKW i nie może funkcjonować w obrocie prawnym jako ważne i skuteczne orzeczenie PKW, albowiem plik tekstowy podany do publicznej wiadomości na stronie internetowej Państwowej Komisji Wyborczej stanowić może w najlepszym wypadku jedynie projekt uchwały, która w znaczeniu prawnym jest uchwałą *non est*, podobnie jak postanowienie w niej zawarte. Zaskarżone postanowienie nie może funkcjonować w obrocie prawnym. Mając na uwadze, iż termin zaskarżenia postanowienia wydanego w formie uchwały biegnie, zgodnie z art. 218 § 3 k.wyb. - od dnia jego podania do publicznej wiadomości, a skoro zaskarżane postanowienie nigdy nie zostało podpisane i nigdy nie istniało - nie może być uznane za ważny, skuteczny i wiążący dla Skarżącego przejaw działalności PKW;
w dalszej kolejności, na wypadek uznania przez Sąd Najwyższy, iż brak podpisania podanej do publicznej wiadomości na stronie internetowej Państwowej Komisji Wyborczej uchwały nie stanowi o jej bezwzględnej wadliwości i nieistnieniu w obrocie prawnym, podnoszę następujące zarzuty:

2. naruszenia podstawowych zasad porządku prawnego wyrażonych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej tj. w art. 2 (zasada demokratycznego państwa prawa) oraz w art. 7 (zasada praworządności) poprzez ich niezastosowanie przy ocenie zakresu kompetencji Okręgowej Komisji Wyborczej, przede wszystkim polegające na chybionym usankcjonowaniu kompetencji OKW do uchylania podjętych uprzednio własnych uchwał w trybie właściwym np. dla postępowania administracyjnego (tzw. samokontroli), już po zaskarżeniu uchwały do PKW, w sytuacji, gdy żaden przepis Kodeksu wyborczego nie nadaje Okręgowym Komisjom Wyborczym uprawnienia do uchylania własnych uchwał z pominięciem trybu odwoławczego do Państwowej Komisji Wyborczej. W myśl zasady legalizmu, każdy organ władzy publicznej, w tym również Okręgowa Komisja Wyborcza jest obowiązana do działania z poszanowaniem i w granicach prawa z uwzględnieniem zasady „co nie jest wyraźnie dozwolone, jest zakazane”. Naczelne zasady porządku prawnego RP wyłączają możliwość domniemania kompetencji organów władzy publicznej, natomiast zaakceptowanie kompetencji OKW do uchylania własnych uchwał, już po ich zaskarżeniu do PKW, mogło wynikać jedynie z domniemania nieznanego oparcia w obowiązujących przepisach prawa;
3. naruszenie art. 172 § 2 k.wyb. w zw. z art. 172 § 1 pkt 1-7 k.wyb. poprzez ich niezastosowanie i błędne przyjęcie przez PKW, iż OKW jest umocowana do uchylania wydanych przez siebie uprzednio uchwał w trybie tzw. samokontroli, już po zaskarżeniu postanowienia do PKW, w sytuacji, gdy OKW uprawnione jest do podejmowania uchwał jedynie w zakresie swoich ustawowych uprawnień, tj. w zakresie zadań wymienionych enumeratywnie w art. 172 § 1 pkt 1-7 k.wyb., w których brak jest kompetencji do sprawowania kontroli (samokontroli) nad własnymi rozstrzygnięciami.
4. naruszenie art. 218 § 2 k.wyb. w zw. z art. 172 § 2 k.wyb. i z art. 172 § 1 pkt 1-7 k. poprzez pozostawienie odwołania od postanowienie OKW zawartego w uchwale z dnia 15 września 2023 r., nr [...]1 bez rozpoznania, z uwagi na uchylenie tej uchwały OKW inną uchwałą OKW z dnia 20 września 2023 r., [...]2, wydaną już po zaskarżeniu uchwały z dnia 15 września 2023r. nr [...]1,

podczas gdy PKW z uwagi na oczywiste przekroczenie ustawowych kompetencji przez OKW (czego emanacją była uchwała z dnia 20 września 2023 r., [...]2) PKW winna merytorycznie rozstrzygnąć odwołanie z dnia 19 września 2023 r. z pominięciem skutków uchwały z dnia 20 września 2023 r., [...]2;

5. naruszenie art. 160 § 4 k.wyb. w zw. z § 8, § 10 ust. 3 w zw. z § 11 lit. d Załącznika nr 1 do uchwały Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 28 sierpnia 2023 r. - Regulamin Okręgowych Komisji Wyborczych powołanych do przeprowadzenia wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej oraz Referendum Ogólnokrajowego zarządzonych na dzień 15 października 2023 r., poprzez brak dokonania przez PKW oceny skuteczności podjęcia przez OKW uchwały zawierającej zaskarżone postanowienie, jak i następczej uchwały wydanej przez OKW w trybie samokontroli, w sytuacji, gdy pod uchwałami znajdują się jedynie podpisy poszczególnych członków OKW, które nie pozwalają w sposób pewny dla obywatela stwierdzić, którzy z członków OKW zagłosowali za podjęciem stosownej uchwały (zgodnie z § 8 ust. 1 Regulaminu OKW. głosowanie jest jawne), a którzy z nich byli podjęciu tej uchwały przeciwni. W związku z faktem, iż do publicznej wiadomości wraz z tekstem uchwał OKW nie podano protokołów, z których wynikał przebieg jawnego głosowania nad uchwałami, brak jest podstaw do stwierdzenia skuteczności ich podjęcia. Nieopublikowanie przez OKW protokołów głosowań, wykazujących rozkład głosów poszczególnych członków, którzy złożyli podpisy pod uchwałami godzi bezpośrednio w zasadę, iż głosowania OKW są jawne, a w konsekwencji prowadzi do utajnienia stanowisk poszczególnych głosujących w przedmiocie zasadności zapadłego postanowienia;
6. naruszenie art. 210 § 2 oraz § 3 k.wyb. w zw. z art. 216 § 2 k.wyb. poprzez pominięcie skutków wpływających z prawidłowej wykładni tych przepisów, iż zgłoszenie list kandydatów bez zachowania wymogu złożenia list poparcia zawierających podpisy co najmniej 5000 wyborców w myśl art. 210 § 2 k.wyb. pozostaje skuteczne w przypadku „zgłoszenia” przez Komitet wyborczy list kandydatów w co najmniej połowie okręgów, nie natomiast

wyłącznie w przypadku skutecznego ich zarejestrowania w co najmniej połowie okręgów, dlatego też zgłoszenie w trybie art. 210 § 2 k.wyb. ma charakter warunkowy i OKW nie ma uprawnień do odmowy zarejestrowania tak zgłoszonej listy do momentu wiążącego ustalenia, iż Komitet wyborczy nie wypełni wymogu zarejestrowania co najmniej 21 list kandydatów na „zasadach ogólnych” w oparciu o zgromadzone listy podpisów. Pomijając skutki bezprawnej uchwały wydanej w trybie „samokontroli”, przez OKW, PKW była obowiązana uwzględnić treść w/w przepisów przy wydawaniu zaskarżanego postanowienia;

7. naruszenie art. 218 § 2 k.wyb. w zw. z art. 2 i art. 7 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej tj. w art. 2, skutkujące wydaniem postanowienia o pozostawieniu odwołania bez rozpoznania, podczas gdy już choćby z literalnej treści art. 218 § 2 k.wyb. statuującego zakres uprawnień Państwowej Komisji Wyborcza wynika, iż Państwowa Komisja Wyborcza „rozpoznaje sprawę i wydaje postanowienie”, co implikuje bezwzględną konieczność merytorycznego rozpoznania sprawy przez ewentualną odmową uwzględnienia odwołania. Postanowienie pozostawiające odwołanie bez rozpoznania dotknięte jest więc istotną wadą prawną jako rozstrzygnięcie nie znajdujące umocowania w przepisach prawa, a ponadto przedwczesne, gdyż merytoryczna analiza stanowiska Skarżącego winna prowadzić do rozstrzygnięcia uwzględniającego żądania odwołania;
8. naruszenie art. 218 § 4 k.wyb. poprzez jego niezastosowanie w sytuacji, gdy wobec braku podstaw prawnych do wydania przez OKW uchwały w trybie samokontroli oraz wobec oczywistej zasadności odwołania Skarżącego od postanowienia zawartego w uchwale OKW z dnia 15 września 2023 r., nr [...]1 odmawiającego Skarżącemu rejestracji listy w oparciu o oświadczenie z art. 210 § 2 k.wyb. w momencie, w którym OKW nie posiadała wiążącej informacji co do możliwości spełnienia przez Komitet wyborczy warunku rejestracji list w 21 okręgach wyborczych na podstawie list poparcia zawierających co najmniej 5000 podpisów, PKW powinna uwzględnić odwołanie Skarżącego w całości oraz stosując jedyny przepis kodeksu wyborczego traktujący o kompetencjach orzeczniczych PKW w przypadku

uwzględnienia odwołania - uznać odwołanie za zasadne i zobowiązać OKW do zarejestrowania listy kandydatów w danym okręgu;

9. naruszenie art. 96 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej ustanawiającego podstawowe zasady prawa wyborczego do Sejmu RP poprzez ich niezastosowanie skutkujące bezprawnym pozostawieniem odwołania Skarżącego bez rozpoznania w sytuacji, gdy w braku podstaw do uchylania przez OKW uchwał w trybie samokontroli oraz wobec zasadności odwołania od postanowienia OKW - bezprawna decyzja PKW pozbawiła kandydatów Skarżącego Komitetu Wyborczego biernego prawa wyborczego przysługującego każdemu obywatelowi przy spełnieniu warunków z art. 11 § 1 pkt 1 k.wyb., z pogwałceniem zasady powszechności i równości wyborów, ale również zasady bezpośredniości wyborów, poprzez pozbawienie Obywateli możliwości oddania głosu na kandydatów z listy Skarżącego, którzy w świetle prawa winni być dopuszczeni do kandydowania w wyborach do Sejmu RP.

W oparciu o powyższe zarzuty, skarżący na podstawie art. 218 § 4 k.wyb. wniósł o uznanie skargi za zasadną w całości i zobowiązanie Okręgowej Komisji Wyborczej w W. (okręg wyborczy nr [...]) do zarejestrowania listy kandydatów komitetu wyborczego pod nazwą Komitet Wyborczy Polska Liberalna Strajk Przedsiębiorców w okręgu wyborczym nr [...] w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej zarządzonych na dzień 15 października 2023 r.

Nadto skarżący wniósł o udzielenie zabezpieczenia poprzez zobowiązanie Okręgowej Komisji Wyborczej w W. (okręg wyborczy nr [...]) do wstrzymania zarządzania wydrukowania kart do głosowania oraz ich przekazania obwodowym komisjom wyborczym do czasu rozstrzygnięcia niniejszej skargi przez Sąd Najwyższy.

Państwowa Komisja Wyborcza pismem 25 września 2023 r. wniosła o oddalenie skargi.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Skarga, ze względu na zasadność niektórych spośród podniesionych w niej zarzutów, zasługiwała na uwzględnienie.

Zasady i tryb organizacji wyborów parlamentarnych reguluje Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 ze zm., dalej: „Konstytucja RP”) oraz ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy.

Zgodnie z art. 218 § 3 k.wyb., na postanowienie Państwowej Komisji Wyborczej w przedmiocie odwołania od uchwały okręgowej komisji wyborczej w sprawie odmowy rejestracji listy kandydatów na posłów przysługuje prawo wniesienia skargi do Sądu Najwyższego w terminie 2 dni od daty podania tego postanowienia do publicznej wiadomości (art. 218 § 3 k.wyb.).

Sąd Najwyższy nie może nie odnieść się do podniesionej w skardze kwestii zakresu kompetencji okręgowych komisji wyborczych, polegających na uchyłaniu podjętych uprzednio własnych uchwał w trybie właściwym np. dla postępowania administracyjnego (tzw. samokontroli), już po zaskarżeniu uchwały do PKW, w sytuacji, gdy żaden przepis Kodeksu wyborczego nie nadaje okręgowym komisjom wyborczym uprawnienia do uchyłania własnych uchwał z pominięciem trybu odwoławczego do Państwowej Komisji Wyborczej, w kontekście podstawowych zasad porządku prawnego wyrażonych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej tj. w art. 2 (zasada demokratycznego państwa prawnego) oraz w art. 7 (zasada praworządności).

W myśl zasady legalizmu, każdy organ władzy publicznej, w tym również okręgowa komisja wyborcza, jest obowiązany do działania na podstawie wyraźnej normy kompetencyjnej i w granicach prawa. Naczelne zasady porządku prawnego RP wyłączają możliwość domniemania kompetencji organów władzy publicznej, natomiast zaakceptowanie kompetencji OKW do uchyłania własnych uchwał, już po ich zaskarżeniu do PKW, nie znajduje oparcia w obowiązujących przepisach prawa.

Z powyższym koresponduje również zarzut naruszenia art. 218 § 2 k.wyb. w zw. z art. 2 i art. 7 Konstytucji RP.

Zgodnie z art. 218 § 2 k.wyb., od postanowień, o których mowa w § 1, osobie zgłaszającej listę przysługuje prawo odwołania do PKW w terminie 2 dni od daty podania do publicznej wiadomości postanowienia. PKW rozpoznaje sprawę i

wydaje postanowienie, podając je niezwłocznie do publicznej wiadomości oraz doręczając je wnoszącemu odwołanie oraz okręgowej komisji wyborczej.

Rację ma skarżący twierdząc, że sformułowanie „rozpoznaje sprawę” oznacza, iż PKW nie może się uchylić od tego obowiązku. Tymczasem zaskarżonym postanowieniem PKW postanowiła „pozostawić odwołanie bez rozpoznania”. Już *prima facie* takie sformułowanie stoi w sprzeczności z przepisem ustawy, co czyni zarzut podniesiony przez skarżącego oczywiście zasadnym. Konsekwentnie zasadny w tym świetle okazał się zarzut naruszenia art. 218 § 2 k.wyb. w zw. z art. 2 i art. 7 Konstytucji RP.

W ocenie Sądu Najwyższego, okręgowa komisja wyborcza nie posiada kompetencji do sprawowania samokontroli nad własnymi rozstrzygnięciami. Ponadto PKW w zaskarżonej uchwale nie dostrzegła, iż postanowienie zawarte w uchwale OKW, uchylającej poprzednio wydane postanowienie, pozbawione jest podstawy prawnej, umocowującej OKW do wydania takiego rozstrzygnięcia. Dokonanie przez OKW kasacji własnej uchwały w trybie samokontroli stanowi bowiem wkroczenie w kompetencje organu drugiej instancji (jakim w tym swoistym postępowaniu jest PKW). Narusza to podstawowe zasady Kodeksu wyborczego przewidujące możliwość zaskarżania uchwał OKW. PKW pozostawiła odwołanie bez rozpoznania, opierając rozstrzygnięcie wyłącznie o podjętą bez podstawy prawnej uchwałę OKW nr [...]2 z 20 września 2023 r., nie natomiast w oparciu o zaskarżoną uchwałę nr [...]1 z 15 września 2023 r. Państwowa Komisja Wyborcza z uwagi na oczywiste przekroczenie ustawowych kompetencji przez OKW winna była merytorycznie odnieść się do odwołania z 19 września 2023 r. i rozstrzygnąć w przedmiocie zgłoszonej listy kandydatów.

Wskazać bowiem należy, że zgodnie z art. 160 § 1 pkt 1 k.wyb. do zadań PKW należy sprawowanie nadzoru nad przestrzeganiem prawa wyborczego. Oznacza to w szczególności, że w przypadku stwierdzenia naruszenia przez OKW prawa wyborczego, PKW zobowiązana jest do usunięcia z obrotu prawnego niezgodnej z przepisami uchwały okręgowej komisji wyborczej. Usunięcie to nie może jednak prowadzić do zarejestrowania listy kandydatów niezgodnie z Kodeksem wyborczym. W szczególności nie oznacza to, że znajduje w każdym przypadku zastosowanie art. 218 § 4 *in fine* k.wyb. Przepis ten, wiążąc skutek

uznania skargi za zasadną z koniecznością zarejestrowania listy kandydatów, albo nakazywałby ograniczenie kontroli legalności uchwał OKW jedynie do tych naruszeń prawa, których stwierdzenie uzasadniałoby konieczność niezwłocznej rejestracji listy kandydatów, pozostawiając poza zakresem kontroli zgodność z prawem pozostałych aspektów procedowania okręgowych komisji wyborczych, albo – dokonując kontroli tych pozostałych aspektów – wymuszałyby rejestrację list niespełniających ustawowych wymogów. Żadna z tych ewentualności nie może być akceptowana w świetle zasady demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji RP).

Rozpoznanie pozostałych, merytorycznych zarzutów Sąd Najwyższy uznał za przedwczesne.

Skarga na postanowienie Państwowej Komisji Wyborczej inicjuje postępowanie w przedmiocie kontroli legalności, które prowadzone jest w oparciu o odpowiednio stosowane przepisy Kodeksu postępowania cywilnego o skardze kasacyjnej, w zakresie w jakim stanowią one ogólne i uniwersalne zasady postępowania przed Sądem Najwyższym. Prokonstytucyjna wykładnia art. 218 § 4 k.wyb. uwzględniająca wymogi wynikające z art. 2 i art. 7 w zw. z art. 96 ust. 2 Konstytucji RP prowadzi do wniosku, iż wobec wskazanej przedwczesności merytorycznej oceny całości sprawy, Sąd Najwyższy określając skutek uchylecia, może zastosować odpowiednio art. 398¹⁵ § 1 zd. 1 k.p.c. co w niniejszej sprawie oznacza, że Sąd Najwyższy przekazuje sprawę Państwowej Komisji Wyborczej do ponownego rozpoznania.

Wobec uwzględnienia skargi zbędne stało się rozpoznanie wniosku o zabezpieczenie.

Z tych wszystkich względów, na podstawie art. 398¹⁵ k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. w zw. z art. 218 § 3 Kodeksu wyborczego, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

r.g.

[ał]

